

**ИЗВѢСТІЯ ОБЩЕСТВА
АРХЕОЛОГІИ, ИСТОРІИ И ЭТНОГРАФІИ**

ПРИ ИМПЕРАТОРСКОМЪ КАЗАНСКОМЪ УНИВЕРСИТЕТѢ.

ТОМЪ XIV.

ВЫПУСКИ 1 — 6.

1897—1898.

КАЗАНЬ.

Типо-литографія Императорскаго Казанскаго Университета.

1898.

Пѣсня алашинца Байтоки на смерть хана
Джангера.¹⁾

جاننگير خان وفات طابقاندين صونك آلاچہ
بايطوقا اقننك آيطقان طولغاۋى

Помѣщаемый здѣсь памятникъ киргизской народной литературы записанъ дѣйствительнымъ членомъ общества А. Е. Алекторовымъ и заслуживаетъ вниманія какъ по своему содержанію, такъ и по отдѣльнымъ образнымъ выраженіямъ, тѣмъ болѣе, что и причитанія, и хвалебныя пѣсни печатались до сихъ поръ вообще чрезвычайно мало. Ореографія у киргизъ до сихъ поръ не установилась; этимъ самымъ объясняется разнообразное писаніе какъ въ коренныхъ киргизскихъ словахъ, такъ и иностранныхъ. Русскій переводъ мѣстами значительно разнится отъ оригинала; произошло же это оттого, что образныя выраженія не всегда поддаются подстрочному переводу. Вовсе безъ перевода остались послѣднія 19 строкъ. Говоръ букеевскихъ киргизъ почти не отличается отъ говора киргизъ оренбургскихъ, сырдарьинскихъ и семирѣченскихъ, говора, уже достаточно изслѣдованнаго и въ отношеніи фонетическомъ, и въ отношеніи морфологическомъ; поэтому авторъ настоящей статьи о говорѣ букеевскомъ не говоритъ ни слова. Лицамъ, не знающимъ киргизскаго нарѣчія, нѣкоторую помѣху могутъ составить только слова иностранныя, которыя у киргизъ пишутся иногда совершенно своеобразно. Чтобы облегчить чтеніе киргизскаго текста, привожу здѣсь въ алфавитномъ порядкѣ всѣ иностранныя слова, встрѣчающіяся въ «Пѣснѣ алашинца Байтоки»:

¹⁾ Пѣсня эта записана въ одну изъ поѣздокъ по Внутренней (Букеевской) киргизской ордѣ въ Камышъ—Самарской части.

- 1) اچى ачы=араб. حاجى пилигримъ—96, 97.
- 2) آدل - آدل адл=араб. عادل справедливый—128.
156. 159. 171. 209.
- 3) ارصن арсын=рус. „аршинъ“—30. 73.
- 4) ارض арыз=араб. عرض просьба—98. 176. 191. 209.
- 5) اصبان аспан=перс. آسان небо—23. 59. 61.
- 6) اصطانا - اصطانе астана=перс. آستانе дворъ, мавзолей—112. 134. 215.
- 7) اصل асыл=араб. اصل (корень) благородный—6. 11. 29. 39. 74. 137.
- 8) آقل акыл=араб. عقل умъ—55. 63. 218.
- 9) آلدآ Алда=араб. الله Богъ—173.
- 10) آوليا āyljā=араб. اوليا (святые) святой—90. 102. 111.
- 11) آولكى - آولكى āylgij отъ араб. اول первый—2. 176
- 12) ايسر esir=араб. اسير (плѣнный) насиліе—87.
- 13) ايسماعل=араб. اسماعيل соб. имя—13.
- 14) ايام имам=араб. امام имамъ—99.
- 15) باقى бак=перс. بخت счастье—177.
- 16) باقر бакыр=араб. فقير бѣднякъ—49.
- 17) باقشا - باقше бакша=перс. باغچه садъ—50.
- 18) بۇكارا бұкара=араб. فقراء бѣдняки—68.
- 19) بختلى или баقتى бакты отъ перс. بخت—50.
- 20) بولبول булбул=перс. بلبل соловей—162.
- 21) بېندە бендä=перс. بنده рабъ—83. 172.
- 22) بادشا - بادشا - بادسا патса=перс. پادشا царь—76. 88.
125. 171.
- 23) پار пар=рус. „пара“—200.

- 24) پانا пана=перс. پناه защита—143.
- 25) تختلى такты отъ перс. تخت тронъ—181.
- 26) چاкуت=араб. ياقوت яхонтъ—139.
- 27) چتيم=араб. يتيم сирота—107. 222.
- 28) چسپر=араб. اسير (плѣнный) певѣста—108.
- 29) حق آق ak=араб. حق правда, право—26. 221. 222.
- 30) خان فان=перс. خان ханъ—2 и далѣе.
- 31) خدای قودای Кудай=перс. خدای Богъ—64.
- 32) خلق فالى калык=араб. خلق народъ—68. 75. 86. 157. 158. 176. 197.
- 33) دنيا دۇنۇجۆ=араб. دنيا свѣтъ—37. 123. 124. 127.
- 34) دوشپان دشمن дуспан=перс. دشمن врагъ—128. 202.
- 35) رينك رنگ=перс. رنگ цвѣтъ—72.
- 36) زار ضر зар=перс. زار вопль, страстное желаніе—129. 187.
- 37) زامان заман=араб. زمان время—91.
- 38) سالب салып=араб. صلب (позвонки) происхожденіе—82.
- 39) سلطان султан=араб. سلطان (власть) султанъ—211. 219. 220.
- 40) شام шам=араб. شمع свѣча—126.
- 41) شىكرت шаќјрт=перс. شاگرد ученикъ—98.
- 42) صارای сарай=перс. سرای дворець или рус. „сарай“—1. 16. 57. 58. 118.
- 43) سالامات саламат=араб. سلامة здравіе—67.
- 44) سالطانا салтанат=араб. سلطنة султанство—75. 124

- 45) طوطو туты=перс. طوطی павлинь (вм. попугай)—201
 46) ظالم - ظالم залым=араб. ظالم тиранъ—101.
 47) قازى казы=араб. قاضى судья—97.
 48) قون кун=пер. خون (кровь) плата за кровь—183.
 49) قبلى кайлы=перс. خیلی много—94. 95.
 50) كامپاس кампас=рус. „компасъ“—85.
 51) كويميز кѹмбѹз=перс. كنبد куполь—33. 34.
 52) لال - لال лал=араб. لعل рубинъ—69.
 53) مراس мырас=араб. ميراث наслѣдіе—175.
 54) مسكين мѣскѣн=араб. مسكين несчастный—49.
 55) موناړا мунара=араб. منارة минаретъ—40. 41.
 56) ميشيد мешѣт=араб. مسجد мечеть—1. 65. 66.
 57) مليون milion=рус. „милліонъ“—184.
 58) نماز - نماز намаз=перс. نماز молитва—98.
 59) نور нур=араб. نور свѣтъ—100.
 60) نيلبت нѣлѣт=араб. لعنة проклятіе—56.
 61) واقفو уакыт=араб. وقت время—196.

Списокъ этихъ словъ ясно показываетъ, что киргизы передѣлываютъ на свой ладъ всякое иностранное слово, коль скоро оно почему либо кажется для уха или языка страннымъ.

Н. Катановъ.

—*—

I. *Киргизский текстъ.*

- آلطوندى صارای آق میشید
 آویلگی خاندانار سالماغان
 سالماغاننك بیلگوسی
 آرطونده مورا قالماغان
 ۵ آطایه جورطقه قول آرطوب
 آصلدان آرو طانکداب آلماعان
 آطاسی موننك مالدی دیب
 قزننك یتسی فاندی دیب
 قارادان صولو طانکداغان
 ۱۰ کوندیردونك کونی بولغانده
 آلاردان آصل کومیک بولماغان
 آطادان آصا طوغان جانکگیر خان
 ایکچی ایسماعلдан آلغر خان
 آرغی توین بولماغان
 ۱۵ آطاننك آلماعان قونسون آلب
 آننان صارایلار صالدورغان
 آطاسینان آرطقچلغون آنان بلامن
 اول صالدورغان صارایدونك
 آینالاسی آیشلق
 ۲۰ کولدینینی کوңچلك
 کورگیندیر کوزی قییوب کیتالماس
 کیتالماسون آنان بلامن
 آصپاننان بورایدا بورای قار جاۋسه
 باسونان بوراسون بوراب اوتالماس
 ۲۵ اوتالماسون آنان بلامن

- هر بر آز نرسبگه حق فويسانك
 دنباتنك مالون جيسام جينالماس
 آطادان آصا طوغان جنكگير خان
 آؤلاسن آصل صاصدان قالاطقان
 ۳۰ آلبش آرصن بوى طاصطاب
 هر قايسون آيچق اويچوق طاراطقان
 طاراطقان آيشوق باصينه
 بربر كومبىزدىر قاداتقان
 كومبىزدىرون آلطون منان صلاطقان
 ۳۵ آؤلاسيننك صرطينان
 آدوم بوطه اورلاطقان
 اورلاطقاننك ايشينىن
 اويالمش تىريك اورناطقان
 باعاناسون آصل صاصطان قاقطرغان
 ۴۰ موناراسينا كىتبىس صرلار جاقطرغان
 موناراننك كوركى بولسون ديب
 بورمالاب بولاق آقطرغان
 بولاقدونك كوركى بولسون ديب
 بالقدان اورغن طابطرغان
 ۴۵ بالقى طايداي طولاغان
 باقاسى قويداي چولاغان
 باقرلار آنده كون ايلتوب
 بالق طارون آؤلاغان
 باقر مسكين قامى اوچون
 ۵۰ باقشالار قانداي ايكتورگين

- جيتموس تورلى جيسدونك
 اورغوندارون نوكتورگين
 هربرسن برقلدارغه كوتيرگين
 آدم نك آقلى جنباس بول ايسكه
 ۵۵ نچك بر آقچه نونورگين
 آۋلاسنن صرطينان
 آينالا صوققان طاص صاراي
 طاص صارايدونك ايشنه
 آصپان مينن طالاصقان
 ۶۰ آصرا توبالى آق صاراي
 آطاسينه نيلىت چيپيردونك
 آلطون منن كومسدى
 پالچقداي ايلاب صوققاناي
 خداي اوچون صالدورغان
 ۶۵ قولازوب قالدى آق ميشبد
 آق ميشبىدى صاقطاغان
 خان سالامات كونونده
 بخاره بايطاق خلق نيچك
 باغاناسون لعل طاصدان فاقطرغان
 ۷۰ توباسن هم آلطون مينين جابطرغان
 آلطون كمس آلا ديب
 رينككون ارينكك منن آق قلغان
 آرصنون آلطى جوزدين آلدوروب
 آصطونه اصل ماۋت توسيدكين
 ۷۵ صالطاناطون سويتوب خلققه كورسيتكين

- بو پادشاه خان بايطاق خان
 جاۋ ايشنده جاى طابقان
 بايطاغى ايركىندىب قونار جير طابقان
 جيتى جورته اورطاقى خان
 ۸۰ بو خاننان صونك خاندە جوق
 قزاقه ايندى بورونغي كينكدوك زانكده جوق
 آتامز آدم سالىننان
 موندای بولب اوتكىن بينده جوق ايل دارقان
 پادشاهدان خلق قونسون كينك طابقان
 ۸۵ قارانغوده كامپاس كورمى جون طابقان
 قاربالاصده خلق چينامای سوز طابقان
 براۋدين قيين قسطاۋ ابسر كورسه
 بادساغه جوز كوروسوب
 آرضون اوزى آيپوغه جون طارطان
 ۹۰ آناسن آوليا ديسه بولماسبا
 بوزامانده جاتنگير صندى خان طابقان
 بورونغي اوتكىن خانداده
 بارميكن آقل منان زانك طابقان
 خيۋادان كيلگين قىلى خلق
 ۹۵ استامبولدان كيلگين قىلى خلق
 قريمنان كيلگين قريق اجى
 فرق اجى گه بر قازى
 نمازغه كونونده جوزمنك شيكرت جبولغان
 بارچاسى بر ايمامغه اويوغان
 ۱۰۰ كوكدين نورلار قوبولغان

- ظالمдар جاۋز اسدين طيولغان
 اوليا خاننان آيرولب
 خلق تلاگى قىيولغان
 ايكنجى موندای طوماق قىين خان
 ۱۰۰ جارلى من بايدى تىنك كورگين
 جالغزبن كوبدى تىنكگيرگين
 جىتم ديرگه جىم بيرگين
 جيسر اوچون جىر بولگين
 تىنتىكدىر اوچون تىبرىنگين
 ۱۱۰ صونده بر تىنتىك جىرگه ايتكىن
 اوليا خاننان آيرلدوق
 آصطانه جورطن مىنكگيرگين
 آيلا من جورتن توزينوب
 ايدولدىن بورص آلدورغان
 ۱۱۵ بورصدى طاصداى قىدورغان
 مسكاۋدىن چىبر جىدورغان
 مسكاۋدىن چىبىر جىدوروب
 قوناققه صارای صالدورغان
 توسىگون صارى آلطونغه مالدورغان
 ۱۲۰ جىبولغان كونده قزاققه
 جوزدىن آصاۋ چالدورغان
 صوسونون آق چای مىنن فاندورغان
 دونياده بولب اوتكىن جنكگير خان
 صالطانطن بوتن دنياغه قالدورغان
 ۱۲۵ بايطاققه پادشا خان بولغان

- قارانكغى اويگه شام بولغان
 دنياغە قلغان اسينك دانك بولغان
 آدل بر طوغان آق صونكقار
 بايطاغنىك ايندى بر كوروگه زار بولغان
 ۱۳۰ بايطاغنىك باسسز ايل بولار
 باسنه طارلق جيتكىن كون
 كوزنىك جاسى كول بولور
 آنكدوب بر طورغان دوسپانغه
 آصطانه جورطنك جيم بولور
 ۱۳۵ آرقاسى قوطسز آق مونچاق آط
 قويچى لار مينباس كير بولور
 آصلدان جيفان ازبروى
 آصولى طوروب كر بولور
 جاغاسى جاحوت كراؤكه
 ۱۴۰ جىوسى جيتوب جون بولور
 بارون آيتده برون آيط
 آول خاننان آيرولدوق
 ايندى بايطاقفه پاناكم بولور
 آق طاؤدان آققان آق بولاق
 ۱۴۵ آيدونغه قوبار آققان صونك
 آيدون آيدون آيدون كول
 قارا جير ايكيىن قاييطان صونك
 آيدان جاروق نرسه جوق
 قارانكغى توناك باطقان صونك
 ۱۵۰ آرصلاننان كوچتى جانده جوق

- آلاڤانداي تيري ايكن
 ميرگيندپر قوص او كبادين آطغان صونك
 آلالى جلقى آقلى قوى
 آنكدوغان بوري كرميسبه
 ۱۰۰ ايياسى اويقطاب جاطقان صونك
 آلطون طاقلى آديل خان
 آداصقان بر آقتو خلقدان صونك
 خلق اينكراب نه قاسون
 آدل خان بارار جبردن طابقان صونك
 ۱۶۰ بولدور بولدور بولدور طاؤ
 بولدوراب قالار ايلدين صونك
 بولبول اويريك بول اويريك
 بولدوراب اوچار كولددين صونك
 كول جاغاسى كوك تيريك
 ۱۶۰ كوك تيريكدونك سانى جوق
 باسنداغى گلدين صونك
 بايدونك كوركى بايىوچه
 بايىچهننك سانى جوق
 ايسوكداگى كونكنن صونك
 ۱۷۰ بايطاقدونك سانى بولارمه
 آدل بادشا اولگين صونك
 بينديننك ايسى كونبيكىدى
 آلهه باصقه بيرگين صونك
 اورومبورغه كينكىن صاحب جان
 ۱۷۰ مراسن آلوب تيز قايطار

- آۋلگيداي خلق آرضون كوزگه آيطار
 بايطاقونك باغى كيسولدى
 بالانك قامن اويلاپ سوز آيطار
 آطاسى موننك جانكگير خان
 ۱۸۰ بايطاقدان اوزغان بختلى
 سليمانداي تختلى
 بول خانغه قاچە آبطسامدا خان جيتباس
 ايردونك قونى جوز جلقى
 ميليوندان بر باصنه مال جيتباس
 ۱۸۵ اورنبورغه كبتكن صاحب جان
 ايسان باروب صاۋ كيلسه
 بزدى هيچ كم گه ضار ايتباس
 اورومبورغه كبتكن صاحب جان
 اورداغه قايطار كون بارما
 ۱۹۰ اوردادا طورغان نورت صاويت
 آبطساق آرض طنكدارمه
 آيتباس ديب جار بيردى
 چيچين منين دلبارغه
 آيطوب آيطباي نيمينه
 ۱۹۵ قوس آلغان قوداصن بارما
 خان بارداغى واقتداي
 خلقداغى چيچين چايرلار
 ايندى اورداغه باروب خلق آلدونده چيرلارما
 آرغماقونك آلاسين آلماي فرا آلوب
 ۲۰۰ ابكى آرغماق پار آلوب

- طوطو قوصدای طارانوب
 دشیاننك كونكلی اولسون دیب
 اوردادان قایطار کون قایدہ
 جان جاغیمہ قارانوب
 ۲۰۰ اورومبورغہ کیتکن صاحبی
 جانمز بینن صاغندوق
 صاغنغان منن ناغلندوق
 تورت صاویتکە باغندوق
 آرضمزدی آلماسدای
 ۲۱۰ صونکمزدان فالماسدای
 اورطامزده طورغان سلطانغہ
 نیلکدان طوروب جانکلدوق
 برنیکیسون قیغان قالینکدوق
 آدل خاننان آیرولب
 ۲۱۵ آصطانا جورطوم کینکاسدی
 کینکاسکینده نه دیستی
 اوباصی اون سلطان
 آقل منن چیندیستی
 اون سلطاننك ایچنده
 ۲۲۰ ایمان جوزدی بر سلطان
 جیتمننك حقن جیماسدی
 جیتنم حقى جای بولسه
 جیگینن اولدوم دیمستی

— ❦ تمام ❦ —

II. Русскій переводъ.

Пѣсня алашинца ¹⁾ Байтоки на смерть хана
Джангера ²⁾.

Золоченные сарай, бѣлыя мечети
 Не строились прежними ханами.
 И послѣ нихъ не осталось такого наслѣдства.
 Не заводя знакомства съ знатными,
 Не брали они красавицъ изъ благородныхъ ³⁾, 6
 А прельщаясь богатствомъ родителей
 И румянцемъ ихъ дочерей,
 Выбирали красавицъ изъ простыхъ,—
 Но впослѣдствіи, въ нужныхъ случаяхъ,
 Никакой помощи отъ нихъ не было...
 Ханъ же Джангеръ, превосходя предковъ 12
 И хана Исмагила,
 Думалъ о послѣдствіяхъ...
 Онъ ваялъ землю, не бывшую у его предковъ,
 И построилъ на ней зданіе ⁴⁾.

¹⁾ Изъ рода «Алашъ».

²⁾ Сынъ Букея Нураліева, Джангеръ Букеевъ, былъ послѣднимъ ханомъ Внутренней киргизской орды,—умеръ 11 августа 1845 г. Джангеръ (Джіанъ-гиръ) имѣлъ чинъ генералъ-маіора и былъ почетнымъ членомъ Казанскаго Университета.

³⁾ Въ 1824 г. Джангеръ вступилъ въ бракъ съ дѣвицею, взрослою въ образованномъ обществѣ. Это была Фатима—дочь оренбургскаго муфтія,—она владѣла нѣмецкимъ и французскимъ языками и занималась музыкой.

⁴⁾ По вступленіи въ бракъ Джангера съ Фатимой, молодые супруги пріятно проводили лѣтніе мѣсяцы въ кибиткѣ на чистомъ степномъ воздухѣ; въ той же кибиткѣ пришлось провести и зиму. Ханша, привыкшая въ отцовскомъ домѣ къ удобствамъ порядочныхъ квартиръ, почувствовала всѣ неудобства кибитки, какъ зимняго жилища; съ наступленіемъ весны она спроводила своего мужа въ С.-Петербургъ—хлопотать о пособіи на постройку дома. Пособіе было дано, и Джангеръ поставилъ себѣ въ Рынъ-Пескахъ большой деревянный домъ. Примѣру хана послѣдовали приближенные къ нему богачи и султаны. Эта группа домовъ получила названіе Ханской ставки, существующей и до настоящаго времени.

Превосходство Джангера надъ предками видно уже изъ того,
 Что окружность его дома равнялась мѣсячному пути, 18
 А поперечникъ—дневному.
 Увидѣвшіе домъ стоятъ въ удивленіи...
 И какъ не дивиться,
 Когда снѣгъ, при самой сильной метели,
 Не можетъ попасть внутрь зданія. 24
 Если оцѣнить стоимость зданія до мелочей,
 Составится цѣна выше земного богатства.
 Джангеръ—ханъ, рожденный выше предковъ своихъ,
 Обгородилъ зданіе заборомъ изъ дорогихъ камней;
 Сдѣлавъ вышину въ шестьдесятъ аршинъ, 30
 Во всю длину велѣлъ нарисовать фигуры ¹⁾;
 Надъ каждой фигурой помѣстилъ
 По одному полукружію,
 Которыя закрылъ золотомъ.
 По забору съ наружной стороны
 Вырылъ прекрасный ровъ 36
 И засадилъ этотъ ровъ тѣнистыми деревьями ²⁾.
 Колонны дома построены изъ дорогихъ камней;
 Башни выкрашены прочными красками.
 Чтобы придать больше красоты башнямъ,
 Въ ровъ провели струящійся ручей, 42
 А въ немъ развели породы рыбъ...
 Рыбы плещутся, играя, какъ рѣзвые жеребята,—
 Лягушки квакають—многочисленные, какъ стадо овецъ,
 Около ручья живутъ бѣдняки
 И кормятся пойманною рыбой. 48
 Для пользы бѣдняковъ
 Въ саду посажены сѣмена
 Семидесяти плодовыхъ
 Прекраснѣйшихъ деревьевъ,
 Плоды которыхъ очень вкусны и крупны ³⁾...
 Дѣла эти не постижимы уму! 54
 И—удивительно—какъ на все хватило денегъ!
 Внутри двора кругомъ забора
 Построенъ каменный сарай;
 Въ серединѣ каменнаго сарая
 Построенъ—вышиною до небесъ—

¹⁾ Ромбы.

²⁾ Ханъ Джангеръ старался развести садъ и дѣло шло довольно успешно.

³⁾ Едва можно поднять рукой.

- Бѣлый сарай съ минаретомъ. 60
 Хвала построившимъ мастерамъ ¹⁾,
 Которые золото и серебро
 Употребляли, какъ глину.
 Построенная во имя Бога
 Бѣлая мечеть осиротѣла ²⁾.
 Хранившій бѣлую мечеть 66
 При жизни покойнаго хана—
 Въ какомъ положеніи теперь его народъ?
 Колонны мечети были изъ дорогихъ камней (рубиновъ),
 Крыша была изъ цѣльнаго золота;
 Считая пестрымъ серебро и золото, стѣны мечети ханъ заста-
 вилъ выбѣлить;
 Онъ выписалъ по 600 рублей за аршинъ сукно 73
 И покрылъ имъ весь полъ мечети.
 Такъ показалъ онъ народу всю роскошь!
 Этотъ ханъ былъ великимъ для народа.
 Онъ среди враговъ находилъ спокойствіе
 И взялъ землю, съ удобствомъ вмѣстившую его народъ,
 Состоявшій изъ семи родовъ. 79
 Послѣ него не будетъ у насъ хана,
 А для киргизовъ прежняго закона....
 Изъ сыновей предка—Адама
 Нѣтъ никого проводшаго такъ жизнь!
 ³⁾.
 Ханъ выпросилъ у Государя обширныя земли. 84
 Въ темнотѣ безъ компаса находилъ онъ дорогу,
 Второпяхъ, безъ совѣтниковъ, находилъ слова,
 При оскорбленіи кѣмъ-нибудь
 Лично представлялся Царю
 И докладывалъ обо всемъ самъ.
 Можно назвать свягою мать, 90
 Родившую хана—Джангера,
 Подобно которому никто изъ хановъ
 Не былъ основательно знающимъ законъ.

¹⁾ Дословный переводъ:—«проклятіе родителямъ мастеровъ»,—употребляется въ смыслѣ похвалы.

²⁾ Ханъ Джангеръ первый устроилъ для киргизовъ Внутренней орды мечеть. Мечеть представляла собой продолговатое четырехъ—угольное деревянное зданіе—съ небольшою террасой. подъ которой была крыша, поддерживаемая шестью большими колоннами іоническаго ордена. Надъ центромъ крыши возвышался минаретъ, съ котораго открывался видъ на ханскую ставку и ея окрестности.

³⁾ Въ подлинникѣ эта строка пропущена.

Люди, прїѣхавшіе изъ Хивы, Почетные люди изъ Стамбула, Сорокъ монаховъ изъ Крыма И глава этихъ монаховъ	96
Собирались ежедневно на молитвы; Въ присутствіи 100,000 учениковъ и одного имама Благодать Божія лилась съ неба! Теперь, когда лишились мы святого хана, Молитва народа пересѣклась!	102
Трудно родиться такому хану,— Который сравнилъ бы бѣдныхъ съ богатыми, А Джангеръ давалъ сиротамъ пищу, Для вдовъ отмежевывалъ землю, На обидчиковъ же топалъ ногами, Отъ чего они не знали, куда дѣваться. Лишились мы такого великаго хана, Шутя управлявшаго огромнымъ народомъ. Хитростью исправивъ свой народъ, Онъ вывезъ съ береговъ Волги «борсъ», «Борсъ» заставилъ гранить, какъ камни; Выписалъ изъ Москвы мастеровъ Построить для гостей зданіе....	108
Постель въ зданіи онъ заставилъ вызолотить, А для собиравшихся ежедневно киргизовъ Заставлялъ колоть по сотнѣ лошадей, И утолялъ жажду гостей бѣлымъ чаемъ ¹⁾ . Джангеръ ханъ, счастливо проведшій жизнь, Примѣръ роскоши оставилъ на цѣлый міръ. Бывшій ханъ великаго народа, Какъ свѣча, освѣщавшій темноту И прославившійся дѣлами на цѣлый свѣтъ, Правдивымъ рожденный нашъ соколъ, Народъ твой желалъ бы хоть взглянуть на тебя! Подданные твои будутъ теперь народомъ безъ главы... Бѣлая лошадь съ потертой спиной Хуже пастушьею клячи.	114
Драгоцѣнное имущество твое, ханъ, Загрязнится безъ употребленія; Золотой кафтанъ съ расшитымъ воротникомъ, Придя въ ветхость, станетъ шерстянымъ. Чѣмъ говорить много обо всемъ, скажу объ одномъ: Лишились мы справедливаго хана!—	120
	126
	135
	142

¹⁾ Цвѣточный чай киргизы наз. бѣлымъ чаемъ.

Кто же теперь будет защитой народа?
 Ручей, вытекающий изъ бѣлой горы,
 Впадетъ при разливѣ въ большое озеро...
 Огромное безконечное озеро
 Обнаружить дно, когда высохнетъ.
 Нѣтъ ничего свѣтлѣе луны, 148
 Когда закатится дневное свѣтило.
 Нѣтъ никого сильнѣе льва,
 Но отъ него останется одна кожа,
 Когда охотники застрѣлятъ въ сердце.
 Въ табунъ лошадей и стадо овецъ
 Какъ не забраться волку, 154
 Если хозяинъ будетъ спать?
 Справедливый ханъ на золотомъ тронѣ,
 Лишась народа, уподобится одинокому лебедю.
 Напрасны рыданья и слезы народа,
 Когда справедливый ханъ ушелъ въ вѣчность!
 Веселыя горы съ играющими миражами 160
 Наводятъ уныніе—послѣ ауловъ;
 Веселая счастливая утка,
 Оставивъ озеро, не можетъ летать спокойно.
 Зеленый тополь, росшій у озера, 164
 Лишается всякой красоты,
 Когда отцвѣтетъ и завянутъ листья.
 Старшая жена, уважаемая мужемъ,
 Лишается своихъ прелестей,
 Когда уйдетъ служанка—раба.
 Конечно, нѣтъ порядка въ народѣ,
 Лишившемся хана правдиваго! 171
 Рабамъ остается только повиноваться,
 Когда Богъ ниспослалъ бѣду!..
 Если бы Сахибъ-Джанъ ¹⁾, поѣхавшій въ Оренбургъ,
 Скоро возвратился съ наслѣдствомъ, 175
 Народъ могъ бы лично жаловаться ему...
 Но пресѣклось счастье тѣхъ,
 Которые собирались сказать слово за него!
 Отецъ его ханъ Джангеръ,
 Возсѣдая, подобно Соломону, на тронѣ,
 Былъ счастливымъ главою народа; 186

¹⁾ Сынъ хана Джангера, родившійся отъ Фатимы,—воспитывался въ
 Пажескомъ корпусѣ, откуда былъ выпущенъ корнетомъ въ лейбъ—гвардіи
 казачій полкъ и состоялъ при Оренбургскомъ военномъ губернаторѣ,—умеръ
 въ 1849 году.

Не было на землѣ равнаго ему.
 «Кунъ» ¹⁾ храбрыхъ цѣнится въ 100 лошадей,
 Но его «кунъ» дороже миллиона головъ скота 184
 Если бы поѣхавшій въ Оренбургъ Сахибъ-Джанъ
 Возвратился благополучно,
 Мы не нуждались бы въ главѣ.
 Но мы не увидимъ дня,
 Когда Сахибъ возвратится въ свою орду!..
 Четыре совѣтника, живущіе въ ордѣ, ²⁾ 190
 Не слушаютъ нашихъ просьбъ,
 А стараются подавить тѣхъ,
 Которые могутъ сказать слово.
 Словомъ—мы приведены въ положеніе
 Ощипаннаго лебедя..
 Прославлявшіеся при жизни хана 196
 Коренные народные поэты
 Будутъ ли пѣть теперь въ ордѣ?
 Будутъ ли они выбирать изъ табуна
 По парѣ вороныхъ аргамаковъ? 204
 Будутъ ли они, какъ павлинъ, ожорашиваясь,
 При стеченіи всего народа, на парѣ,
 Съ подарками возвращаться изъ орды,
 Посматривая свысока на своихъ враговъ?

А. Е. Алекторовъ,

дѣйствительный членъ Общества.

¹⁾ Пеня за вину.

²⁾ По смерти Джангера ханское достоинство во Внутренней ордѣ было уничтожено и ордою управлялъ Совѣтъ, съ предсѣдителемъ во главѣ и четырьмя совѣтниками, изъ которыхъ двое были русскіе и двое изъ киргизъ.